

ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄԱՐԿ

Տարեկան դիմել 10 բուրլ, կէս տարւանը 6 բուրլ:
Առանձին համարները 5 կօպէկով:
Թիֆլիսում գրուում են միմիայն խմբագրատան մէջ:
Օտարադաշտացիք դիմում են ուղղակի
Тифлис. Редакция «Мир»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերէն):
Յայտարարութիւն ընդունւում է ամեն լիզուով:
Յայտարարութիւնները համար վճարում են
խրաքանչիւր բառին 2 կօպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ խմբագրին:
Ներքին լուրեր: ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նա-
մակ թիւքընթացի: Նամակ թիւքընթացի: Արտաքին
լուրեր: ՀԵՌԱՊԵՐՆԵՐ: ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ:
ՆԵՐՔԻՆ: ԲՈՐՄԱ: ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Խաչատուրի յի-
շատակարան:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 28 փետրւարի

«Մեղուի» 18-րդ համարում տպւած «մի քա-
նի դատողութիւններ» վերնագրով յօդուածը մեզ
տեղիք է տալիս նոյն իսկ «Մեղուի» վերաբերու-
թեամբ անկ մի քանի դատողութիւններ:
Գործածն ասում է որ խաղաղութիւնը, ակամայ և
ուրիշ արդեցութեան տակ արած նուիրատու-
թիւնը ոչ թէ միայն արդարաւոր է, բայց մինչև
անգամ նուիրատուութիւն անողի և նրա չըջապա-
տող հասարակութեան վրա անբարոյականացնող
արդեցութիւն էլ ունի: Այդ միտքը, որ յայտնել
է «Մեղուի» առաջնորդող յօդուածը մենք կատա-
րեալս ուղիղ և իրաւացի ենք գտնում:

Բայց մի և նոյն ժամանակ հարցնում ենք նոյն
յօդուածագիրը, թէ արդեօր ինչպիսի արդեցու-
թիւն ունի հասարակութեան զանազան շրջաննե-
րի վրա «Մեղուի» բացարձակ և ծածուկ աղա-
պաններով, խաղաղութիւնը, անձնական ներգործութիւն-
ներով և այլ զանազան միջոցներով ձեռք բերած
քանակ և հինգ ամիս յօդուածներ հաճախում
կատարում, Սիմֆուքիսի անուանով որդեգիրներ
պահելը այս կամ այն հարուստի փողոցով, նրա
այլ և այլ ստացած ընծաները, վերջապէս այս
տարւոյ «Մեղուի» բաժանորդագրութեան ձեւն ու
ընթացքը: Որքան խաղաղ ու անբարոյականաց-
նող արդեցութիւն կայ այդ բոլոր ակամայ,
չինքնու և արուեստական անհոգի նուիրատուութիւն-
ներով, օժանդակութիւններով, համակրութիւններով,
հանդէսներով, բաժանորդագրութեան, ուղեւորներով,
հետադիւրներով, թօշակներով նշանակելու, զրկելու
ու պատկերներ ընծայելու մէջ և այլն: Ո՛րքան ա-
ղաւթած պէտք է համարել և ինչ բարոյականաց-
նող ներգործութիւն ունի այդ տեսակ գործու-
թեանները, երբ նուէրը չիմուծ, կեղծաւոր դադ-
մուծելից է ծագում, կամ թշնամութիւնից դէպի ու-

րիշը, երբ դա պէտք է ծառայի միմիայն ստաց-
չի գրականին: Այդ տեսակ նուիրատուութիւնները
նուիրատուութեան օր կարգին են պատկանում և
ոչ է մեր մամուլի այն խաւարասէր ներկայացու-
ցիչը, որ նպատակ է ժողովրդի կատարեալ ան-
բարոյականացնելուն:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ խնդրում են յայտնել, որ կիրակի, մարտի
6-ին, տեղի կունենայ կոնցերտ թիֆլիսի Սօ-
բանայի զահլիճում, յօգուտ աղքատ աշակերտ-
ներին թիֆլիսի առաջին կրթական գիմնազիայի,
որոնք այս տարի աւարտելու են իրանց ուսման
ընթացքը: Կոնցերտին մասնակցում են ա. տ.
Կամիլիօ-Ֆերդի, Տօլստոյ, Էրտե և պ. պ.
Ալեքսեւով—Մեմբրիս, Կեսաներ, Կօրիձէ, Միխայ-
լով, Ապօլինյան և Զօֆա:

Մարտի 2-ին Ռուսաստանի փոստը թիֆլիսում
ստացւում է: «Կապիւս» լրագրին հեռագրում են
որ Կովկասեան սարկում շատ խոր ձիւն է ընկել:

«Тифл. Объявл.» լրագիրը ասում է թէ իրան
հաղորդում են տեղեկութիւններ մի քանի հետա-
քերի վերաբերողութիւնների մասին, որոնք կը
մտնեն Անդրկովկասում թագադրութիւնից յի-
տայ: Բայց լրագիրը չէ ասում թէ այդ ինչ բե-
ֆօրմներ են: Նոյն լրագիրը լսել է որ թագա-
դրութիւնից յետոյ զաւու է մեր երկիրը ուսուց
պատրաստում գտնուող շատ բարձր մի անձնաւորու-
թիւն:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՐՔԻՍՏԻՑ

Կ. Պօլիս, 16 փետրւարի

Ձեռքը անցնալով, ձեռքը ապագան և զանք ներ-
կային վրա, մեր ներկայ վիճակին վրա: Պատ-
րիարք Սրբազանի վերադարձին ի վեր ամեն օր
կը սպասենք թէ Գուռը արդեօր քայլ մը պիտի
առնէ դէպի առաջ, սակայն օրեցօր աւելի որոշ
կը տեսնուի Գրան քաղաքականութիւնը: Հեռագ-
հետ է փնտցնել ինչ որ է, ինչ որ կը կազմէ մեր
ներքին գործող ինքնօրինութիւնը: Այս քննման

գործին մէջ Գուռը բաւական յառաջացած է և
այժմ իր բոլոր գործերուն կը կեդրոնացնէ իւր-
եւ համար մեր կրթական գործը: Անցեալ նամա-
կով բաւական խօսեցանք, այժմ նորանոր տեղե-
կութիւնք ցոյց կուտան թէ ստուգիլ քաղաքական
ժողովը կարող չը պիտի ըլլայ արիւրեալ պաշտ-
պանել ազգին իրաւունքները: Մեծ շահերու հա-
մար զոհներ փոքր շահերը, կըսեն: Սակայն չեն
յայտնել թէ որոնք են այդ մեծ շահ ըստաճնե-
րը և ինչ սկզբնաւորութիւն ըրին: Պատրիարքն
ալ տարտամ վիճակի մէջ է: Քաղաքական ժողո-
ւը նամակ մը գրած է կրթական խորհուրդին, ի-
մաց տալով անոր որ պատրաստ է այն ամեն նիւ-
թերը, զոր կառավարութիւնը ուզած է Պատրիար-
քարանէն հայոց զարդներու նկատմամբ: Արթա-
կան ժողովը կը բռնկի, ինքն անկախ մարդիկ
կազմուած է և պէտք չունի փաշաներու առջև
զուգորդուի: Արթական խորհուրդը փոխանակ
Քաղ. ժողովը ուզածները պատրաստել իրեկեւ
արի պատասխան մը կը գրէ: Արթական խորհուր-
դը կը յայտնէ իր բարձրագոյն ժողովին թէ «ըս-
կըզուրի ինչի մը կայ որ մուգած են: Թիւր-
քիայ հայ ազգը իրաւունք ունի ազատօրէն ինքը
խնամել իր զարդները, ուստի կառավարութիւնը
ոչինչ պահանջելու իրաւունք ունի: Մեր զարդները
եկեղեցւոյ մասը կը կազմեն, արդ մեր զարդնե-
րու միջամտելը կը նշանակէ միջամտել մեր և-
կեղեցւոյ, ուստի զայս չենք կրնար ընդունել:»
Հետեւաբար կրթական ժողովը կը հարցնէ Քաղա-
քական ժողովին թէ «իրենք ընդունել են Գրան
միջամտութեան սկզբունքը, որով իրենք ալ պատ-
րաստ են միջամտութեան պէտք եղած նիւթերը:»
Այս պատասխանին վրայ կը չիփօթի Քաղ. ժողո-
ւը, վասն զի չէր կրնար սպասել որ իր ստորա-
կարգեալ պաշտօնեանքներն ասանկ դաս մը առ-
նէր: Ի՛նչ ընէր: Իրաւունքը կրթական խորհուր-
դին էր, բայց Ազգ. վարչութիւնը պարտաւոր է
զուրկ խմբակներէ կառավարութեան: Հետեւա-
բար ժողովը իմաց կը իրէի կրթական խորհուր-
դին թէ թող իրենք այս նիւթերը պատրաստեն,
եթէ պէտք ըլլայ պիտի տան, եթէ պէտք ըլլայ
չը պիտի տան: Այս կը նշանակէ թէ Քաղ. ժո-
ղովը արդէն պատրաստուել է անձնատուր ըլլալ:
Արթական խորհուրդը, իր ստորակարգեալ խոր-
հուրդ պարտաւոր էր հնազանդիլ, բայց որչափ
կարելի է փախուստ տալով: Ուստի կրթական
խորհուրդը այդ տեղեկագիրը պատրաստեց այ-
սինքն թէ կը յայտարարէ որ հայոց զարդներու

դաստառները վկայակոչ չունին, այլ ուղղը դա-
ստառութիւն կրնայ ընել, թէ հայոց զարդները
մասնաւոր կրթական ծրագիր չունին, ամեն զըպ-
րոց, ամեն տեսութիւն ինչպէս որ ուզէ այնպէս
կրնէ. թէ դասագրքերը հրապարակի վրայ եղած-
ներն են: Այս տեղեկագիրն իրաւ է որ Գուռը
մեծ բան մը չը պիտի հասկնայ, սակայն Պատ-
րիարքարանը պիտի ճանչնայ Գրան իրաւունքը
մեր գործող մէջ միջամտելու: Անգամ մը որ Գու-
ռը լսեցայն այս իրաւունքը ձեռք բերաւ, այն
ատեն կը տեսնենք թէ ինչպէս պիտի ընէ: Կեցիք,
ոտքիս տեղ ընեմ, տեսնես զլիւիլ ինչ զար դնեմ:
Չարմանալու չենք ուրիշն որ Սաիդ-փաշա այն-
քան զոհնաւորութիւն յայտնէ այս Քաղ. ժողովին
համար. անգիւտ զանձ մ'է: Երբ այս ժողովը
ընտրուեցաւ, այն ատեն կարծիք յայտնեցինք թէ
հնորապարտ պիտի ըլլանք ասոնց եթէ կարեւոր
հասկեցնել կառավարութեան որ հայ ազգին չա-
հեր և թրքաց շահերը կրնան իրարու հետ հաշտ
երթալ, եթէ յաջողին այս շահերը հաշտեցնել
յօգուտ երկրի: Սակայն մեր էֆէնդիները կարծես
թէ ազգին իրաւունքները և շահերը զոհելով կու-
զեն Գրան հնորայցը աղղը արժանի ընել: Մենք
կը սպասէինք որ ինչպէս մեր հայրերը շատ ան-
գամ խմաստուն կերպով վարուել պիտին թրքաց,
մեր արդի զեկաւարներն ալ այնպէս ընէին:—
Բայց կրնանք զայս յուսալ: Օր մը Ազգ. ժողովը
մէջ պ. փախաղեան յայտարարեց թէ «այս առաջ
ալ ազգին զուրկ եղողները յարաբերութիւններ
ունէին Գրան հետ ինչպէս հիմապահանքն ալ,
բայց սա տարբերութեամբ որ, այն ատենի տաճ-
կաց փաշաները հայոց ամիրաներուն ձեռքը կը
նայէին, իսկ հիմապահ Էֆէնդիներն թիւրք փաշա-
ներու ձեռքը կը նայեն:» Քանի որ անցեալին և
ներկային մէջ այս տարբերութիւնը կայ, քանի որ
հայ էֆէնդիներն պատուաւորան մը պիտի ընեն
ազգային գործերը ելլելու համար պաշտօններու
զաւթելը, միշտ կապաւորու ըլլանք մեր գործող
ուղիղ ընթանալու մասին:

Խեղճ կրթութիւն, որչափ չարքներ կը գործեն
իր անուանը ներքեւ: Այս նոր տուրքեր կաւե-
նան յանուն կրթութեան: Անդին Սեբաստիոյ մէջ
մի ձեռք բաշայ է, որոյ իւրեքապատկան մէջ մեծ
գաղափար մը կը ծնի. իւրաքանչիւր եղի վրայ
բազում քանակութեամբ ցորեն առնել և զայդ
յատկացնել կրթութեան գործին: Այս անտեսա-
ղիտական մեծ գաղափարն է ում կառավարու-
թիւնը կը պաշտպանէ և կուզէ ընդհանրացնել

ԽԱՇԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Կենսքը ամեն բան սովորեցնում է մարդուն,
իսկ դէպքերը նրա վարժապետն են գտնում:
Քաւոր Պետրոսը ինձ սովորեցրեց ատել, ոչնչաց-
նել, կողոպտել, յափշտակել, մի խօսքով, ուրի-
շն պատկանածը իրան սեպականացնելու հա-
մար չը խնայել ոչ մի միջոցներ: Աստուծոյ
թիւնը ամենամեծ զուարճութիւն էր ինձ համար,
որի մէջ եւ չգտնէի բախտի քաղցրութիւնը:
Ուրախութիւն էր պատճառում ինձ առանց ըր-
տիքի պարպել ուրիշի քսալը: Բայց այն օրից,
երբ ես իմ քսալը առաջարկեցի ծերունի ձկնոր-
սին, և ինքնիցի նրանից պահել, պահպանել չե-
նէին,—այդ օրից ես վայելում էի մի աւելի մեծ
բաւականութիւն, որ երբեք ճաշակած չէի:

Քաւոր Պետրոսը ինձ սովորեցրեց ատել, ոչն-
չացնել, կողոպտել, յափշտակել, մի խօսքով, ուրի-
շն պատկանածը իրան սեպականացնելու հա-
մար չը խնայել ոչ մի միջոցներ: Աստուծոյ
թիւնը ամենամեծ զուարճութիւն էր ինձ համար,
որի մէջ եւ չգտնէի բախտի քաղցրութիւնը:
Ուրախութիւն էր պատճառում ինձ առանց ըր-
տիքի պարպել ուրիշի քսալը: Բայց այն օրից,
երբ ես իմ քսալը առաջարկեցի ծերունի ձկնոր-
սին, և ինքնիցի նրանից պահել, պահպանել չե-
նէին,—այդ օրից ես վայելում էի մի աւելի մեծ
բաւականութիւն, որ երբեք ճաշակած չէի:

անդուող փորեցին մեր մէջ. մենք անշատու-
ցանք: Ո՛րքան ժամանակ էր, որ չէի տեսել նրան,
այժմ իմ յիշողութեան մէջ մնացել էր նրա մաշկ
պատկերը միայն, թէ ևս սրտիս մէջ տակաւին չէր
հանդիլ նրա սէրը: Սառան ինձ երևում էր այն
բանի նման, որպէս երեխային երազումը կը տա-
լին մի խաղալիք և նա կուրախանար, բայց հէնց
որ զարթնում է քնից, սկսում է տրեւել, որ այն
խաղալիքը այլ եւ չունի...

Առաւօտեան խաչագործները զարթնեցան խիստ
վաղ: Որպէս գործի մարդիկ, դեռ արեւը չը ծա-
ղած, նրանք ստիպ վրա էին: Մի քանիսը վերա-
դին կայանները, զնային անտառը, փայտ կտրե-
լու և ածուկ պատրաստելու, իսկ Նազարը, նը-
րանց զվարտողը, մնաց խրճիթում իր երկու բա-
նուկներին հետ:

Ինչ ասում էր, որ նրանք խիստ ուրախ էին
քաւոր Պետրոսի յայտնվելով, և յարգում էին նը-
րան, որպէս իրանց պատրիարքին: Իսկ ինձ դեռ
մարդու տեղ չէին դնում. ինձ վրա նայում էին,
որպէս մի անփորձ համբաւի վրա: Նազարը մեզ
ցոյց տուեց իրանց ստորերկրեայ վիրապը, այն-
տեղ էր նրանց գործարանը: Կեղծ թղթադրամը
անաղին կապոցներով զարկած էր զանազան խոր-
չերում: Մեքենաները, մամուլները, ներկերը բո-
ւրովին շլացրին իմ աչքերը: Նազարը, գործա-
րանի կառավարիչը, որ երկար ժամանակ Լօնդո-
նում սովորել էր այդ արհեստը, և այդ բոլոր

պարագայքը ընկել էր այնտեղից, մի առ մի ցոյց
էր տալիս մեզ իր պատրաստութիւնները և նը-
րանց գործածութեան ձևերը: Իսկ այնօր չէին
բանում, որովհետեւ զվարտող մեքենայեալ, որը
մի հրէայ էր, գնացել էր քաղաքը մի մեքենայի
խանդարված մասը չինել տալու համար: Հրէան
մի և նոյն ժամանակ փորագործ էր. ընկերութեան
մէջ դա էր միայն, որ օտարազգի էր:

Քաւոր Պետրոսը արեւ մի քանի նկատողու-
թիւններ, յետոյ հարցրեց, թէ ինչպէս էին ծախ-
սում այդ թղթերը: Նազարը պատասխանեց, թէ
թղթերը ծախսելու համար ընտրել են Կայսրու-
թեան ամենախաղաղ կողմերը, ուր ժողովուրդը դեռ
զոհնելութեան մէջ է,—ասաց, որ զանազան տե-
ղերում ունեն գործակալարաններ, որոնք փոխարի-
նում են թղթերը գիւղացիների հետ, ստանալով
նրանցից հում բերքեր, որպիսի են ալիւր, քա-
թան, կամ անալին անասուններ և այլն: Այդ
միջոցը վաճառվում է քաղաքներում:

—Այդ ևս անհուն է, որ զուր գործ ունէք
միայն գիւղացիների հետ, ասաց քաւոր Պետրոսը,
—դրա համար էլ ձեր թղթերը մանր տեսակնե-
րից են: Բայց պէտք է ընդարձակել գործը:
Թէ ինչպէս պէտք էր ընդարձակել, այդ մասին
քաւոր Պետրոսը ոչինչ չը յայտնեց: Նա առհա-
տարակ սովորութիւն ունէր իսկոյն չը յայտնել
իր միտքը: Բայց նրա նկատողութիւնը հիշու էր.
թղթերի տեսակները հասնում էին մինչև տասն

բուրլիանոցի միայն, որովհետեւ նրանք գործ ու-
նէին մանր առևտրականների հետ:

Խաչագործները հէնց նոյն օրից ընդունեցին մեզ
իրանց ընկերութեան մէջ: Եւ որովհետեւ բոլորի
պաշտօնները որոշված էին, քաւոր Պետրոսին, որ-
պէս հմուտ և փորձված մարդ, կարգեցին ընկե-
րութեան տեսուչ: Իսկ ինձ, դեռ մանուկ և ան-
վարժ համարելով, պարագայում տուեցին ամխա-
գործներին մասնում: Իմ գործը բազմաթիւ տակի
յարմար էին փայտ կտրելու համար: Ես գոհ եղայ
այդ պաշտօնով, որովհետեւ մտածում էի, որ դա
միջոց կը տայ ինձ բացակայ լինել նրանց բնա-
կարանից, և անտառը գնալու պատրուակով շուտ
շուտ տեսնուել Նէնէի հետ: Խմանալով, որ ես մի
և նոյն ժամանակ լաւ որսորդ եմ, նրանք յանձ-
նեցին ինձ և այդ պարագայում: Մարդկային
բնակութիւններից հեռու գտնվելով, նրանք խիստ
հաղիւ անգամ կարողանում էին միս գնել, և ապ-
րում էին ըստ մեծի մասին որսի մասի:

Հետեւեալ օրից ես մտայ պաշտօնիս մէջ: Վաղ—
առաւօտեան առի ինձ հետ մի հրացան, մի որ-
սորդական շուն և ճանապարհ ընկալ: Այլ, որ-
քան ուրախ էի, որքան շտապում էի: Երկու օր
էր, որ չէի տեսել Նէնէին: Ես խոստացել էի ա-
մեն օր այցելել նրան: Այժմ որքան անհանդիստ
կը լինէր նա, ինձ չը տեսնելով, և որքան կու-
րախանար, երբ կրկին կը տեսնէ ինձ,—ճանա-
պարհին միշտ այդ էի մտածում:

ամեն գաւառներում խեղճ հայ գիւղացիներ պիտի ապշին, ինչ է այս նոր տուրքը:—Կրթութեան տուրքը:—Ինչ կրթութեան: Մի խնդիր իրենց ծախքովը չէ որ իրենց դպրոցները կը պահպանեն: Ինչ ըրած ունի կառավարութիւնը իրենց, ինչ ստակ տուած է: Մենք գիտենք թէ կառավարութիւնը մը ելմտացոյց մը կ'ունենայ, կը հաւաքէ տուրքերը և կը բաշխէ ծախքերուն: Ինչ պիտի ըլլայ եթէ ամենուն խելքին փշած օրը տուրք մը առնուի: Աստի՛ն ալ Տրապիզոնի կուսակալն է որ տեսակ մը տուրք ալ ինք է մտածեր: Բայց մեր պատրաստութեամբ պիտի կրնայ ըսել թէ այդ տուրքերը հայոց համար չեն կրնար տեղի ունենալ, քանի որ հայերը իրենք կը հոգան իրենց դպրոցաց հոգը:—Իսկ կառավարութիւնը անշուշտ ուրիշ կերպ կը մտածէ: Կարգիք կը հաղորդեն թէ լուստօրութեան նախարարութիւնը մեծ մասնաւորով մը կազմած է թիւրքերոյ կրթական ծրարագիրը պատրաստելու: Սակայն չեն ըսել թէ թրքաց թէ ամեն դպրոցներու: Հաւանօրէն ամեն դպրոցաց համար պիտի ըլլայ, եթէ մեր պատրաստութեամբ չարտօնայէ: Կրնան հրամանաց հլու հնազանդ ըլլալ:

Հայաստանի կարեւոր տեղեկութիւններ չեն գար: Կարինէն ճանապարհորդներու սպասելու է տեղեկութիւն մը ստանալու համար: Դամասկոս ոչինչ կը գրուի: Հաստատութիւն կը գտնէ այն լուրը որ անցեալները տարածվեցաւ թէ կառավարութիւնը Հայաստանի մէջ ամենայն փութաշարժութեամբ կաշխատի հայոց ձեռքէն առնել իրենց զենքերը: Իսկ քրոնից, տաճկից:—Սակայն Հայաստանի ամեն կողմի հայերը բաւական վարպետ են, և չարխազանց ապկիւր ըլլալու են որ զենք մը պահել չը գիտնան: Կառավարութիւնը իր նպատակին հասնելու համար շատ դժուարութիւն պիտի կրէ:—Կարինէն կը հաղորդեն նաև թէ՛ պ. Ա. զէքաստըր Տէր-Նիքոսեան, որ ընդհ. դատարանի (պրօկուրօր) օգնական ընտրուած էր, ծառայոյ են գրեթէ և Տրապիզոն խրկեր են: Մի հայ իսկ երկրորդական պաշտօնի վրայ շատ դուր են:

Հայկական խնդրոյն այս փնտիք բաւական յուսահատութիւն կը պատճառէ հայոց: Պատրիարքը իսկ մեծ տխրութեան մէջ է և կարծես հաւատքը կորուստ է: Այլ ևս չուզէր կարեւորութիւն ընծաշել Եւրօպայի խոստմանց, յոյսը տաճկաց վրայ դրած կերել, սակայն անոնց բարեկամութիւնէն (") ալ մեծ բան մը չը սպասէր անշուշտ: Վերջի օրերս պատրիարքի հետ տեսակցութիւն ունեցողներն զանկեպ շատ վատաւար կը տեսնեն: Պատրիարքի հակառակորդը մեծ յոյսեր ունեն որ զործերը այս վիճակին մէջ ըլլալով վաղընդօրոյթ կամ պատրիարքը պիտի հրաժարի յուսահատ, կամ աղբը դնուի ըլլալով հարկ պիտի տեսնէ պատրիարքական փոփոխութեան մը:—Սակայն կը կարծենք որ շատ կը սխալին իրենց հաշիւներուն մէջ և թէ մեր այս յուսահատութիւնը չուստով կը փարատի: Պատրիարքը սրբազանը իսկ այս շարժում մէջ կարող պիտի ըլլայ գոհութեան լուրեր առնել: Մենք ալ կրնանք ձեռք ըսել թէ՛ Պօլսոյ այս յուսահատութիւնը պէտք է ձեռք վրայ

ախտը տղաւորութիւնը ընէ: Կրնանք բաւական վստահութեամբ յայտարարել թէ՛ զօրաւոր պատճառներ ունինք հաւատալու որ մեր Հայաստանին չար չարանաց վախճանը հասնելու մօտ է: Մօտաւոր ապագայի մը մէջ հայկական խնդիրը շատ դժուարացիլ է վիճակ մը պիտի ունենայ, անկախ թրքաց կամքէն: Առայժմ ասկէ ասկէն չենք կրնար հաղորդել ձեռք պէտք կըստը խմբագրութեան կը հաղորդուի:

Հայկակ

ՆԱԽԱԿ ԹԻՒՆԳԻՍՏԻՑ

Տրապիզոն, 25 փետրվարի
Ամեն հայ անշուշտ նոր լուրերու կը սպասէ: Կարնայ խնդրոյ մասին, վստահ կը կայնայ խնդիրը որչափ փոքր, որչափ անշուշտ ալ լինի, սա ճշմարիտ է որ դա տաճկահայոց կեանքին մէջ ինքնօգնութեան առաջին փորձն է և մի նոր երևոյթ է: Տաճկաստանի հայերը երկայն տարիներէ ի վեր բողոքելով թիւրք անբարւ պաշտօնականներու զրկողութեանց և դանազան վարքերի առաջանքներու հարստահարութեանց դէմ չը հասան ոչինչ նպատակաւ արդիւնքի, այլ ընդհանրապէս սաստկացան բռնութիւնները, ասելապան հարստահարութիւնները՝ որոնց ճնշման տակ սարսափելի կերպով թշուառացաւ հայ ժողովրդեան այն մասը որ բուն հայրենիքի ծոցին մէջ կը բնակէ, ուրիշն շատ բնական էր որ վերջին ընտան յուսահատութեան հասած այդ ձեռք ժողովուրդը մտածէր իւր բաղնիքի օգնականութեանը դիմելու, իւր ներքին ոյժերը ամբողջելու և ինքը իւր ձեռքով իւր վշտին դարման տանելու: Թիւրք կառավարութիւնը ի դուր կը ձգէր, թիւրք թիւրք ի դուր կը տընէին հաստատելու որ Կարնայ խնդիրը ժողովրդական հաստատ հիմք ունեցող երևոյթ չէ, այլ մի քանի թեմեմալիտ և մի քանի չարամիտ երիտասարդներու խելքերուն ցնորքն է: Երբ ստացած տեղեկութիւններու նայելով որոնք Կարնայն նոր եկած ճամբորդներէ և նոցա ձեռամբ ստացած նամակներէ կը քաղեն, գրեթէ Տաճկահայաստանի ամբողջ զեղքայի աղբարեւակութիւնը Կարնայ մէջ երևան եկած ապստամբական ընդհանրութեան գործակից, և անգամ է, և այս կը հաստատուի այն փաստով որ Կարնայ մէջ ձեռքաւարտածներուն 100-ին 90-ը բուն իսկ զիւղացիներ էին: Եթէ յեղափոխութեան այդ զաղափարները ժողովրդեան խորը լինէին, եթէ թիւրք կառավարութեան դէմ յայտնուած դանազանները անհիմն լինէին, մէկ խօսքով եթէ Տաճկաստանի հայ ժողովուրդը իւր կեանքի փորձառութեամբ ծնած չը լինէր այդ զաղափարները, աղբարեւակ չուտ անկարելի էր զիւղացի հասարակութեան մէջ տարածել և հաստատել այդ զաղափարները: Թիւրք կառավարութիւնը թէպէտ և երեսնաց կը կեղծէ իրողութիւնը, բայց ինքը ներքնապէս համոզուած է ճշմարտութեանը, և այս պատճառաւ մանրամասն քննութիւններ կընէ գիւղերուն մէջ և սաստիկ հակողութեան տակ առած է զանոնք: Լսածներու

նայելով թիւրք կառավարութիւնը ասելի մեծ նշանակութիւն և կարեւորութիւն կուտայ հայ գիւղերուն քան թէ հայ քաղաքներուն: Տաճկահայաստանի ամեն կողմերը աննկատելի կերպով կառավարութեան կողմանէ քննութիւններ կը լինին և առանց արժուելի մասնաւոր ձեռքաւարութիւններ: Երբեք կը լսենք թէ մէկ, երկու տեղեր զենքի պահեստներ ձեռք անցեր են, այս լուրը եւրօպական լրագիրներու մէջ ալ կը կարդանք: Կարնայ բանտին դուռ 20—30 հոգիներ կան ձեռքաւարտած:

Այս օր ևս ալ ձեռք Կ. Պօլսոյ թղթակցին բաղդը ունիմ, որովհետեւ նուագահանդիսին (concert) նկարագրութիւնը պիտի ընեն: Մարդ որչափ կը հրճուի պարահանդէսներ, նուագահանդէսներ յաճախելով թղթակցի մը ասելի կը հրճուի նոցա մասին գրելով, մանաւանդ երբ մանրամասնութեանց մէջ մտնելով զեղքի զեղքերու նկարագրութիւնը կընէ, բայց ևս այսօր այդչափ մանրամասնութեանց չը պիտի մտնեն:

Ամսոյ 24-ին, հինգշաբթի գիշեր Տրապիզոն հայ հասարակութիւնը առաջին անգամ լինելով պատիւ ունեցաւ նուագահանդիսի մը ներկայ գտնուելու՝ որ տեղի ունեցաւ տեղւոյս լուստօր-չախան հայոց դպրոցին մեծ սրահին մէջ:

Սրահը բաւական լաւ դարգաւորուած էր և այդ զեղքերութիւնը պարտ էր. պարտ Մարիմանի ճաշակին՝ որ ինքը անձամբ աշխատած էր: Սրահը լիքն էր, 250 հոգի ներկայ էին, որոց մէջ էին գրեթէ բոլոր եւրօպական հիւպատոսները իրենց ընտանիքներով և գաւառիս կուսակալ Սրբի փաշան, այստեղ չը մոռանամ ըսելու, որ նորա հովանաւորութեան տակ էր սոյն նուագահանդէսը: Հայ կիներ ալ իւր ներկայութեամբ կը պատուէր հանդէսը. տիկին խորասանձեան, տիկին Մարիմանի, տիկին Խաչիկեան և այլք, որք կը փայլէին հանդիսին մէջ և Տրապիզոնի հայ հասարակութեան փառք կը բերէին և միմեծ փառք էին Տրապիզոնի՝ որ հայ կիներ երգ կը սիրէ: Երեք տեսակ գործիքներու վրայ կածէին՝ գաշնակ, սրինգ, և ջութակ վրայ:

Պարտը կը դաւած բոլոր հասարակութեան ներկայացնել ջութակ անող հայ երիտասարդ պ. Տիգրան Կիւրեղեանը որ բնիկ տեղացի է և ուրուն վրայ դարձացան բոլոր Եւրօպայի հիւպատոսները և բուն ծախահարութիւններով վարձատրեցին զայն: Պարտը տալը տալի այդ արուեստին աշխատած է Զրաբայի մէջ և իւր բնական յատկութիւններով և հանճարով այս առաջին կարգի մէկ վիթիօնիստ կրնայ սեպուել: Բայց նուագիչներէն և դպրոցի աշակերտները կերպէին, աշակերտաց երգաձայնը ընդհանրապէս չը յաջողեցան, վստի զի իւրեանց կարողութիւնէն վեր կ'ուրնէր կերպէին: Աշակերտներ վէճ տի Մարտի էր մէկ կտոր երգեցին:

Տրապիզոնի աշակերտը ուր, Մարտիտը ուր, չը պէտք է աճապարել:

—Իմն է:
—Որքան լաւ չուն է: Ես կ'ըմբ է, այնպէս չէ. ուր որ ցոյց տալու լինես, կը կ'ըմբ:
—Կը խելքէ, եթէ ես հրամայեմ:
—Ես քեզ սիրում եմ: Ասա թող ինձ էլ սիրէ:
—Գնանք խրճիթը, ես նրան կը կերակրեմ: Ինչպէս է անունը:
—Մուկթար:

Ենթէն սկսեց կանչել շանը իր անունով և տալու զէպի խրճիթը, որը մի քանի քայլով միայն հեռու էր մնում: Մենք ներս մտանք, ծերունի ձկնորսին տանը չը գտանք, նա գնացել էր ծովի ափի մօտ ձուկ որսալու: Ես նստեցի ճիւղերից հիւսած մահճակալի վրա: Ենթէն իմ մօտից չէր հեռանում: Ես երեխայի նման ձեռքը դրել էր իմ ուսի վրա, նայում էր իմ երեսին և շարունակ խօսում էր առանց լուրերու:

—Գու, երեկ, նախաճաշիկ չես արել, սոված կը լինես, հարցրեց նա:—Ես քեզ համար ուտելու մի բան կը պատրաստեմ: Տես, այդ եղանակը ես եմ քաղել անտառից, պահեցի քեզ համար: Գու ի՞նչ սիրում ես եղանակը:

—Ես քեզ պատուիրեցի, որ անտառը չը գնաս, Ենթէ:

—Հեռու չեմ գնացել, նայիր, այդ մօտիկ տես լից քաղեցի: Ես վաղեց զէպի լուսամուտը, ըսկեց ցոյց տալ ինձ:

—Ոչ, այնտեղ էլ չի պիտի գնաս:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Բեղիական լրագիրները հաղորդում են, Մեծայէ անիշխանականը, մշտապէս իր մօտ անվող ուսմանը պատիկ վերադրված լինելու ներկայումս գտնվում է սուրբ Յովհաննիս հրաշքանոցում: Ես ոչ ոք չեմ չէ կարողանում ճանաչել ինչ որ վերադարձում է միւս անիշխանական Սիվիկին, նա յամառ լուրերին է պահպանում: Նրան քննութեան ենթարկեցին և երբ ասակ կեցին ստորագրել արձանագրութիւնը, նա գոյգութեամբ պատասխանեց. «անիշխանականը միայն այն են ստորագրում, ինչ որ իրանք են»: Իսկ երբ հարցրին նրան, թէ նա ինչ մտաւրի անել Բեղիական, նա պատասխանեց. «Անիշխանականները սահմաններ չը գիտեն, նրա դործում են մարդկութեան բարօրութեան համար, և իրանց նպատակին հասնելու համար, գործը գնում ամեն միջոցներ, մինչև անգամ ուսման մարդկանց դէմ, որոնք ուսմանը էլին գործում նրանց դէմ պատերազմի դաշնակցութիւն: Գիական լրագիրները դու ևս ոչինչ մանրամասնութիւններ չեն հաղորդում այն բանի մասին թէ ինչպիսի թղթեր են գտնված այդ երկու անիշխանականների ընկալարաններում: Միայն toile Belge» լրագիրը ասում է, որ Մեծայէ նշանաւոր խոստովանութիւններ արւա:

—Գերմանական պատգամաւորների ժողով ժողովրդական լուստօրութեան բնութագրող գաւառի ժամանակ, պատգամաւոր Դեմոկրատիկ պախարակում էր դարձնելու: Գերմանական մօնիւն, մեղադրելով նրան մինչև անգամ անտուգանքութեան մէջ: Ես դրականապէս պատուէ չեղքել գիտութեան ամեն տեսակ եղբայրութիւնները, համարելով նրանց գաղափար կերպերը, և հաւատում է միայն աստուծոյն: Նրա ճառի վրա սաստիկ ծիծաղում ծախակազմեան պատգամաւորները: Այս խոստովանումը վերջում: Ես անպայման դարձականութեան հակառակ է, բայց Դեմոկրատիկ պախարակում էր նրան և առհասարակ գիտական հետազոտութիւնների պատգամները: «Freifurter Zeitung» լրագիրը ցատկեղութիւն է արւում, որ վերջում արժան համարեց լուրը տալիս ասալ այնպիսի չնչին հակառակորդ լինի, որպիսի է Դեմոկրատ: Զետայ խօսեց պատգամը վերջօրս, որը կարծես մէջտեղ բռնում երկու հակառակորդների մէջ: Նրա ուրիշ գիտաւոր միտքը լրագիրը այսպէս է արւում: «Ներքին կեանքը աղաքայի հետ հաւատարմութիւնը կ'ընդհանրանա: Կենտրոնի առաջին յոյս ունի եկեղեցու յաղթութեան վրա: Ժամանակը խօսում էր աստուածաբանութիւն խնդիրների վրա, կարծես պատգամաւորների զովում եկեղեցական ժողով էր կազմվել:

—«Daily News» լրագիրն հեռագրում են լինեց, որ ջղային սաստիկ ցատկեր ստիպալիս Բիսմարկին ամբողջ օրը պատկել և չարժանեք չանել: Ես դժուարութեամբ է կ'ընում ոտքի վրա: Այնու ամենայնիւ նա օրը

Կեռ ձկնորսի տնակին չը հասած, ծովի ափի մօտ հանդիպեց ինձ պառուր, որ ապրում էր ձկնորսի հետ:

—Որդի, ասաց նա մի առանձին ցաւակցական եղանակով,—այդ ինչ արեցիր մեզ հետ, այն աղջիկը ցաւով լեցրեց մեր սիրտը...

—Ինչ կայ, հարցրի ևս սարսափելով,—հիմանդ է... մեռել է... ինչ է պատահել...

—Չէ, զաւակ, Աստուած մի արաւցէ, որ այդպէս բան լինի, պատասխանեց պառուր այժմ ասելի հանդիստ կերպով:—Ես այնքան լաւ աղջիկ է, որ ես կը ցանկանայի, որ իմ աչքերը կտրահայն, բայց նրան մի չար չը հանդիպէր: Ես այնքան բարի է, այնքան սիրուն է:

—Ապա ինչ է պատահել, հարցրի ևս անհամբերութեամբ:—Առեցէք, ինչու էք ծածկում:

—Հիմանդ ասես, հիմանդ չէ, որդի, բայց ամբողջ դիշերը չէ քնում: Տենց ան ու վախ է քաշում և լաց լինում: Ինչն է այդպէս տանջում ինձ աղջկան, Աստուած գիտէ, բայց միշտ տըխուր է և տխուր. պատառ հաց բերանը չէ դրնում: Պատահում է, կամ կատուն է անցնում դռան մօտով, կամ թռչունն է թռչում, կամ տերուն է շարժվում,—նա իսկույն գուրս է վազում, ժամերով նստում է դռան մօտ, նայում է և նայում զէպի ճանապարհը, կարծես, մէկին սպասում է:

Մինչ ևս պառուր հետ խօսում էի, յանկարծ

յայտնվեցաւ Ենթէն. նա երեխայի պէս քաշը ընկաւ իմ պարանոցից, և երկար բաց չէր թողնում:

—Ինչու ինձ խաբէցիր, հարցրեց նա:
—Տեսնում ես, որ եկայ, պատասխանեցի ես:
—Աղբարեւակ:—Այս, որքան ես լաց եղայ...

—Ինչու էիր լաց լինում:
—Կարծում էի, որ դու էլ չես գալ ինձ մօտ:

Մենք մօտեցանք խրճիթին: Ենթէն նայեց իմ որսորդական հագուստի ու զենքերի վրա, և ուրախացաւ:

—Գու հրացան էլ ունես, ես էլ չեմ վախենայ...
—Ուրիշ պէտք է վախենա:

—Այն, այն առաջակները...

Կարծեալ մտաբերեց չարագործներին:

—Մտաւրի նրանց, Ենթէ, նրանք քեզ էլ ոչինչ չեն կարող անել:

Այդ գաղանների վարմունքը այնպիսի վատ տըպաւորութիւն էր թողել ինձ աղջկայ վրա, որ նա առանց սարսափելու չէր կարողանում մտաբերել նրանց: Ես միշտ աշխատում էի հեռացնել նրանց այդ յիշողութիւնը, մանաւանդ երբ տեսնում էի, որ նա ամբողջ մարմնով դողում էր և դուռնաթափվում էր նրանց միտ բերելու ժամանակ:

Ենթէն սկսեց փայտայել իմ որսորդական շանը, որ խիստ մտեղմարաք թքնուում էր նրա չորս կողմով:

—Այդ շունը քոնն է, հարցրեց նա:

—Կրանից յետոյ չեմ գնայ:

Ենթէն կաղմից մի պարզ նախաճաշիկ պատրաստված էր տապակած ձկնեղից և անուային բանջարեղից: Աղբարեւակ վրա նա ասաց ինձ.

—Այ, որքան լաւ մարդիկ են այդ ձկնորսները. ես հիմա շատ եմ սիրում նրանց: Պատահում էր մօտ է պառկեցնում, և զիշերը տանք գաւ նայում է, որ չը բացվեն, չը մրտն: Մի գիշերը սաստիկ քամի է փչում, ցուրտ է լինում: Ես հիմա ծերունի ձկնորսին «պապա» եմ չում. նա ինձ շատ է սիրում. երեկ համար ինձ, ասաց «զաւակ»:

Ես նախաճաշիկից յետոյ ևս պատրաստվեցայ ուտալու: Իմ որսորդութեան առաջին օրը պէտք էր աշխատել մի բան որսալ, որ ընկերիս մօտ ամօթով չը մնայի: Ենթէն հարցրեց ինձ.

—Գու էլի գնում ես: Ո՛ւր ես գնում:

—Անտառը, մի քան որսալու:

—Ես էլ կը գալ քեզ հետ:

Յանկարծ մտաբերեց իմ պատուէրը և խօսեց.

—Չէ, ես չեմ գալ. դու ասեցիր, որ անտառը չը գնամ:

—Հա, այսպէս, սիրելիս, զգոյշ եղիր, որ անտառակներին կրկին չը հանդիպես, նրանք պիտի տեսնեն քեզ, հակառակում ես:

—Հասկանում եմ: Բայց դու չուն կը դառնաս:

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час., Лор.-Мелик. ул. каз. д.